

Meşhur Müfessirler ve Örnek Metinler - II

Editörler

Mürsel Ethem
Yusuf Topyay
Mehmet Akın
Ramazan Ünsal

Birinci Bölüm Yazarları

Ramazan Ünsal
Veysel Gengil
Ömer Dinç
Adem Yerinde
Soner Aksoy

Üçüncü Bölüm Yazarları

Mehmet Akın
Ali Karataş
Sıddık Baysal
Rukiye Çelebi
Muhammed Bahaeddin Yüksel

İkinci Bölüm Yazarları

Mürsel Ethem
Elif Yazıcı
Zeynep Nermin Aksakal
Faima İsrafilova
Mustafa Şentürk
Harun Abacı

Dördüncü Bölüm Yazarları

Ömer Başkan
Nurullah Denizer
Numan Çakır
Bilal Atik
Abdussamet Varlı
Resul Ertuğrul
Yusuf Topyay

ISBN: 978-625-7305-01-3

1. Baskı

Aralık, 2020 / Ankara
2000 Adet

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 367

Web: grafikeryayin.com

Kapak, Sayfa Tasarımı,

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafik@grafiker.com.tr

Web : grafik.com.tr

Kitaptaki bölümlerin hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
------------	---

1. BÖLÜM

EBU MANSÛR MÂTURÎDÎ VE TE'VÎLÂTU'L-KUR'ÂN.....	9
--	---

Ramazan Ünsal

1. Mâturîdî'nin Te'vîlât-ul-Kur'ân'ının Temel Özellikleri.....	13
<i>Ramazan Ünsal</i>	
2. Mâturîdî'nin Kur'ân Yorum Metodu.....	18
<i>Veysel Gengil</i>	
3. Mâturîdî ve Nesh Meselesi.....	23
<i>Ömer Dinç</i>	
4. Mâturîdî ve Müteşabih Ayetler Sorunsalı.....	29
<i>Ömer Dinç</i>	
5. Mâturîdî'nin Te'vîlât'ında Müşkilü'l-Kur'ân.....	34
<i>Adem Yesinde</i>	
6. Mâturîdî'nin Te'vîlâtü'l-Kur'ân'ında Tefsir Kaynağı Açısından Rivayetler.....	40
<i>Soner Aksoy</i>	

3

2. BÖLÜM

TABERSÎ VE MECMAU'L-BEYÂN.....	47
--------------------------------	----

Mürsel Ethem

1. Tabersî ve Mecma'u'l-Beyân'ın Bazı Özellikleri.....	52
<i>Mürsel Ethem</i>	
2. Tabersî'ye Göre İmamların İsmeti ve Takıyye Kavramı.....	57
<i>Elif Yazıcı</i>	
3. Tabersî Tefsirinde Mehdî ve Rec'at Meseleleri.....	62
<i>Zeynep Nermin Aksakal</i>	
4. Tabersî ve Hz. Peygamber'i İkaz (İtab) Eden Ayetler.....	67
<i>Faima İsrafilova</i>	

5. Hz. Ali'nin İmâmeti..... 71
Mustafa Şentürk
6. Tabersî ve Şia'da Evlilik Meselesi (Müt'a Nikâhı-Kitabiler ile evlilik). 77
Harun Abacı

3. BÖLÜM

NESEFÎ VE MEDÂRİKU'T-TENZÎL VE HAKÂİKU'T-TE'VÎL..... 83

Mehmet Akın

1. Neseî'nin Tefsirinde Tefsir Kaynağı Olarak Rivayetler..... 88
Ali Karataş
2. Neseî Tefsirinde Dil ve Belâgat İlimleriyle Tefsir..... 94
Siddik Baysal
3. Neseî Tefsirinde Müşkilü-l Kur'an Bağlamında "Hakikat-Mecaz".... 100
Mehmet Akın
4. Neseî'nin Kur'an'ı Kur'an'la Tefsir Yöntemi..... 104
Rukiye Çelebi
5. Neseî Tefsirinde Ahkâm Ayetlerin Tefsiri 109
Muhammed Bahaeddin Yüksel
6. Neseî Tefsirinde İrfânî Te'vîl..... 114
Siddik Baysal

4. BÖLÜM

BURSEVÎ VE RÛHU'L-BEYÂN..... 121

Ömer Başkan

1. Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ında Bilgi Edinme Yöntemi Olarak Keşf ve İlhâm..... 128
Nurullah Denizer
2. Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ından İşârî Tefsir Örnekleri..... 134
Numan Çakır
3. Bursevî'nin Kur'ân Kıssalarını Okuma Biçimi 139
Bilal Atik
4. Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ında Antropomorfizm..... 144
Abdussamet Varlı
5. Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ında Cennet-Cehennem Tasavvuru 149
Resul Ertuğrul
6. Bursevî'nin Rûhu'l-Beyân'ında Şefaât Meselesi..... 156
Yusuf Topyay

KAYNAKLAR..... 163

ÖNSÖZ

Allah (c.c.) Kur'an'ı; insanları karanlıklardan aydınlığa çıkaran, kalplerdeki dertlere deva olan, iyi davranışlarda bulunan müminlere kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeleyen, Rabbimizden bir öğüt, rahmet, inananlara yol gösterici, ölmüş kalpleri diriltten bir ruh, kendisine tutunduğumuzda bizi aydınlığa, olgunluğa, izzet ve şerefe götürecek olan Allah'ın sapasağlam ipi ve her şeyi tastamam açıklayan bir rehber olarak tanımlamaktadır.

Kur'an'ın asıl amacı, “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım” ayeti mucebince, insanların kulluk bilincine ulaşarak, düşmüş oldukları dalalet bataklığından ve ahlaki yozlaşmadan kurtulup böylece dünya ve ahiret mutluluğuna erişmelerini sağlamaktır. Bunun için Kur'an insanlara, nasıl yaşamaları gerektiğini izah etmektedir.

İnsanlığı dalalet bataklığından ve ahlaki yoksunluktan kurtaracak prensipleri ihtiva eden Kur'an'ın, muhatapları tarafından iyice anlaşılması gerekmektedir. Ancak Kur'an'da, her okuyucunun kolayca anlayabileceği ayetler olduğu gibi, herkes tarafından kolaylıkla anlaşılamayan müphem, müşkil, mücmel, mutlak ve müteşâbih gibi ayetler de mevcuttur.

Yine Kur'an'da mecaz, kinaye ve teşbih gibi sanatlı kullanımların yanında daha önce kullanılagelen kavramlara Kur'an'ın nüzülü ile beraber yüklenen yeni anlamlar da söz konusudur. Bu ayetler ancak, erbabı tarafından izah edilmekle anlaşılır. Dolayısıyla insanları Allah'ın mesajı ile buluşturmanın tek yolu, mutlak surette Kur'an'ın tefsir edilmesinden geçmektedir.

Aslında Kur'an-ı Kerim, tefsir edilmesini ve ayetler üzerinde sıkı bir düşünsel faaliyette bulunulmasını bizatihi kendisi istemektedir. Örneğin;

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamaları ve onların da (üzerinde) düşünceleri için sana bu Kur'an'ı indirdik. (Nahl 16/44)

أَفَلَا يَتَذَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

Öyleyse, onlar bu Kur'an üzerinde hiç düşünmezler mi? Yoksa kalpleri üzerinde kilitler mi var? (Muhammed 47/24)

... فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا

...O halde bu insanlara ne oluyor da kendilerine bildirilen hakikati kavramaya yanaşmıyorlar?(Nisa 4/78)

أَفَلَمْ يَتَذَبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ

Onlar bu sözü (Kur'an'ı) hiç düşünmediler mi? Yoksa kendilerine, daha önce geçmişteki atalarına gelmeyen bir şey mi geldi? (Müminun 23/68)

كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ

(Bu Kur'an), ayetlerini iyiden iyi düşünsünler, temiz akıl sahipleri ibret alsınlar diye sana indirdiğimiz feyz kaynağı bir kitaptır.(Sad 38/29)

Yukarıda görüldüğü gibi kendi üzerine düşünmeyi emreden ayetler gereği, Kur'an'ı anlayabilmek için, onun tefsirine elbette ihtiyaç vardır.

6 Kur'an'ın Kur'an'dan (Kur'an'ın Kur'an'la tefsiri) sonra ilk müfessiri Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir. Tefsirlere ve hadis kitaplarına baktığımızda Hz. Peygamber'in Kur'an'ın tefsirine yönelik ifadelerini görmemiz mümkündür. Kur'an'ın ikinci müfessiri ise sahabedir. Sahabe-i Kiram Kur'an'ı baştan sonuna kadar tefsir etmemişlerdir. Bunun ana sebeplerinden biri, Kur'an dilinin sahabenin kullandığı dil ile aynı olmasıdır. Bundan dolayı onlar sadece manası kapalı olan ve anlaşılması için harici açıklamaya ihtiyaç duyulan lafızları açıklamakla yetinmiştir.

Üçüncü nesil müfessir ise tabiidir. Tabiin ise tefsiri sahabeden nakil yoluyla öğrenmiştir. Sahabe ile tabiin arasında Hz. Peygamber'i görmüş olmak, dolayısıyla anlamadığı bir konuyu bizatihi Hz. Peygamber'e sorup öğrenebilmek ve nüzul vasatına şahit olmak gibi önemli farklar söz konusudur. Tabiin Hz. Peygamber'i görmediği gibi, nüzul vasatına da şahit olamamıştır.

Tabiinden sonraki devirlerde de ecdadımız, Kur'an'ın anlaşılmasına yönelik önemli eserler kaleme almışlardır. Asr-ı saadetten günümüze kadar çok sayıda Kur'an hadimi müfessir Kur'an'ı kendi kavrayış ve

birikimi nispetince açıklama gayreti içerisine girmiştir. Unutulmamalıdır ki tefsirler müfessirlerin kültürel alt yapısının izlerini taşıdığı gibi dönemin fikri akımlarını ve bilimsel kabullerini de görmezden gel(e)memiştir. Kuşkusuz her müfessirin kaleme aldığı eser kıymetlidir ve İlahi mesajın insanlarla buluşmasında önemli rol oynamaktadır.

Bilindiği gibi her müfessirin kendine has bazı özellikleri vardır. Mesele bazı müfessirler Kur'an'ı açıklarken onun dilsel boyutuna; bazıları fikhî boyutuna; bazıları kelimî boyutuna, bazıları da tasavvufî boyutuna ağırlık vermişlerdir. Buna göre, dilsel bir açıklamayı işari tefsirde, tasavvufa yönelik bir açıklamayı da fikhî tefsirde aramak yanlış olmakla beraber pek isabetli değildir. Dolayısıyla her müfessirin tefsiri, yazarının ilgi ve birikimine göre şekillenmektedir. Bu noktadan hareketle biz de tefsir alanında çok önemli izler bırakan ve Kur'an'ın anlaşılmasına yönelik ciddi katkılar sağlayan bazı müfessirleri, öne çıkan birtakım hususiyetlerine binaen muhatapları ile buluşturmak istedik. Bu itibarla araştırma kitabımızın ikincisinde Mâturîdî, Tabersî, Neseffî ve Bursevî'yi çalıştık.

Mâturîdî'yi tercih etmemizin sebebi;

Sünnî kelâmın kurucusu olarak kabul edilmesi, hem rivayet hem dirayet metodunu kullanması, hatta dirâyet yönteminin ilk ve temel tefsir eseri olması, ayetin ayetle tefsir edilmesinde öncülük etmesi ve dolayısıyla kavramların Kur'an bütünlüğü içerisinde kazandıkları anlama önem vermesi, muradı ilahiyi anlamak için akla büyük ehemmiyet göstermesi, kelâm, fıkıh ve fıkıh usulü konularına dair geniş bilgiler içermesi ayrıca İslâmî fırkalar ve İslâm dışı akımlarla dinlere ait inanç ve görüşlerin tenkidi bakımından ihmal edilemeyecek bir kaynak olması...

Neseffî'yi tercih etmemizin sebebi;

Temel İslam ilimlerinin hemen her alanında eserler vermiş olmasından dolayı ilim çevrelerinde yaygın kabul görmesi, temel kaynağının Zemahşeri'nin Keşşafı olduğu için dil ve belagate yönelik açıklamalara çokça yer vermesi bunun yanında ayetlerin açıklanmasında kıraat ve cihlerine özel dikkat çekerek kıraat farklarından doğan anlam değişikliklerine fazlaca yer vermesi...

Tabersî'yi tercih etmemizin sebebi;

Günümüz Şîî dünyasında tefsir alanındaki çalışmalarından dolayı özellikle tefsir alanında temayüz etmiş önemli bir müfessir olması, Şîa'yı ilgilendirdiğini düşündüğü âyetlerde Ehli beyt haberlerine oldukça yer vermesi buna paralel olarak ahkâm âyetlerini yorumlarken Ca'feriyye mezhebinin görüşlerini ispat etmeye gayret etmesi ve Konu Ehl-i beyt ve dolayısıyla Şîa itikadıyla alakalı ise mâsum kabul edilen imamların sözlerine genişçe yer vermesi...

Bursevî'yi tercih etmemizin sebebi;

Rûhu'l-beyân'ın Tasavvufî yönü ağır basan bir tefsir olarak bilinmesi, hatta Bursevi'ye göre; ibare, işaret ve rabbânî ilhamın faydalarını bir araya getiren, her türlü ilim ve mârifeti ihtiva eden sade bir tefsir olması, eserin tasavvufî yönünü büyük ölçüde tasavvufî tefsir ve eserlerden yapılan nakiller oluşturması, ibretli kıssa ve hikâyelere geniş yer verilmiş olması...

Bu çalışmamızda yukarıda ismi geçen dört müfessirle alâkalı müfessirlerin özellikle temayüz ettikleri altışar konu tespit edilmiştir. Her bir konunun yazarı alanında uzman farklı üniversitelerden yirmi üç akademisyen yer almaktadır. Rabbimizin izni ve inayetiyle bu kitabımızda izlediğimiz yöntemi takip ederek diğer müfessirler üzerinde de çalışmamızı sürdürmek istiyoruz. Bu itibarla çalışmamızın üçüncü kitabında yer alacak olan müfessir ve konuları belirlemiş durumdayız. Bu çalışmamızın bidayetinden nihayetine kadar olan süreçte emeği geçen bütün hocalarımıza ve Grafiker Yayınları ailesine ayrı ayrı teşekkür ediyoruz.

Editörler

Mürsel Ethem - Yusuf Topyay
Mehmet Akın - Ramazan Ünsal
Ankara, 2020